11. 9. 2017

ID: 106360

Insolvence a odporovatelnost

Skutková podstata neúčinných zvýhodňujících právních úkonů dlužníka dle ustanovení § 241 insolvenčního zákona je koncipována jinak než skutková podstata odporovatelnosti dle ustanovení § 42a obč. zák., když k naplnění skutkové podstaty ustanovení § 241 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkův úmysl zvýhodnit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku). Podstatou neúčinnosti právních úkonů podle insolvenčního zákona je především zajištění ochrany věřitelů před právními úkony dlužníka, které v konečném důsledku krátí věřitele. Je rozhodující, zda dlužník dluh uhradil způsobem (v rozsahu), v jehož důsledku se věřiteli dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (dle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona), čímž věřitele zvýhodnil oproti jiným věřitelům. Dále je podstatné, zda je splněna podmínka stanovená v § 241 odst. 2 insolvenčního zákona (že jde o úkon učiněný v době, kdy byl dlužník v úpadku, nebo o úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 72/2014, ze dne 31.10.2016)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Mgr. R.H., se sídlem v P., jako insolvenční správce dlužníka PEBA, s. r. o., zastoupeného Mgr. D.S., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému Ing. arch. J. K., zastoupenému JUDr. V.J., Ph.D., LL.M., advokátem, se sídlem v P., o odpůrčí žalobě vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 76 ICm 1957/2012, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka PEBA, s. r. o., se sídlem v Praze 2 - Vinohradech, Kunětická 2534/2, PSČ 120 00, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 76 INS 2904/2011, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 22. května 2014, č. j. 76 ICm 1957/2012, 101 VSPH 91/2014-65 (MSPH 76 INS 2904/2011), tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 26. září 2013, č. j. 76 ICm 1957/2012-33, rozhodl Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) o odpůrčí žalobě Mgr. R.H., insolvenčního správce dlužníka PEBA, s. r. o., směřující proti žalovanému Ing. arch. J. K., tak, že:

[1] Určil, že právní úkony dlužníka spočívající v zaplacení částky 300.000 Kč dne 11. června 2010, částky 800.000 Kč dne 1. října 2010, částky 300.000 Kč dne 5. listopadu 2010 a částky 150.000 Kč dne 3. února 2011 žalovanému, jsou neúčinné vůči věřitelům dlužníka (bod I. výroku).
[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci do majetkové podstaty dlužníka do 60 dnů od právní moci rozsudku částku 1.550.000 Kč (bod II. výroku).
[3] Uložil žalovanému zaplatit žalobci do 3 dnů od právní moci rozsudku na náhradě nákladů řízení částku 6.776 Kč (bod III. výroku).
[4] Uložil žalovanému zaplatit státu do 3 dnů od právní moci rozsudku na náhradě nákladů řízení částku 2.000 Kč (bod IV. výroku).

Insolvenční soud - vycházeje z ustanovení § 235, § 237 odst. 1, § 239 odst. 3 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) a z ustanovení § 657 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) [vše ve znění účinném do 31. prosince 2013], dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

[1] Pro rozhodnutí o odpůrčí žalobě je irelevantní námitka žalovaného, že nebyly provedeny důkazy výslechem žalovaného a jeho manželky k prokázání právního titulu a okolností poskytování plateb dlužníku. Rozhodnou a prokázanou skutečností je, že dlužník vyplácel finanční prostředky žalovanému jako svému věřiteli, čímž jej zvýhodnil oproti ostatním věřitelům a činil tak v době, kdy jemu i žalovanému bylo známo, že je dlužník v úpadku. Prokázání toho, z jakého právního důvodu k poskytování těchto prostředků docházelo, je pro rozhodnutí o odpůrčí žalobě právně nevýznamné. Soud proto i s ohledem na skutečnost, že žalovaný je jednatelem a 100% vlastníkem dlužníka a jeho manželka je vůči oběma osobu blízkou, zamítl návrh na provedení výslechu těchto osob pro nadbytečnost.
[2] K námitce (žalovaného), že nebylo prokázáno, že uspokojení žalovaného bylo vyšší, než jakého by dosáhl v insolvenčním řízení (zejména s ohledem na neukončené incidenční spory a na to, že nebyl objasněn právní titul plateb dlužníka žalovanému, respektive rozsah jeho uspokojení), insolvenční soud uvádí, že kdyby žalobce uspěl se všemi odpůrčími žalobami, mohla by se majetková podstata dlužníka zvýšit o celkem 12,372.166,70 Kč. O stejnou částku by se ale navýšil objem pohledávek přihlášených věřitelů, neboť lze předpokládat, že by se žalovaní přihlásili se svými pohledávkami jako věřitelé.
[3] Bylo prokázáno, že žalovaný by v rozvrhu jako nezajištěný věřitel neobdržel takovou částku, jakou získal neúčinnými úkony dlužníka v rozhodném období (kdy byl již v úpadku) [částku 1.550.000 Kč].
[4] Je nerozhodné, jak velkou částkou žalovaný finančně podporoval svou společnost; podstatné je, že sám sebe (jako věřitele) zvýhodnil před ostatními věřiteli.

K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 22. května 2014, č. j. 76 ICm 1957/2012, 101 VSPH 91/2014-65 (MSPH 76 INS 2904/2011):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodech I., II. a IV. výroku (první výrok).
[2] změnil rozsudek insolvenčního soudu v bodu III. výroku „jen tak“, že výše náhrady nákladů řízení činí 7.018 Kč a jinak jej v tomto výroku potvrdil (první výrok).
[3] Uložil žalovanému zaplatit žalobci do 3 dnů od právní moci rozsudku na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 4.114 Kč (druhý výrok).

Odvolací soud dospěl po přezkoumání napadeného rozsudku a řízení, jež mu předcházelo, k závěru, že odvolání není důvodné, když insolvenční soud dostatečně zjistil skutkový stav věci, a jeho argumentace je v zásadě správná, přičemž ani ve stádiu odvolacího řízení nebylo zjištěno nic, co by mělo vést ke změně nebo zrušení rozsudku.

K právním otázkám otevřeným dovoláním přijal odvolací soud následující závěry:

[1] Otázku, zda platby, jež byly předmětem sporu (ať již převodem na účet, či v hotovosti) lze považovat za právní úkony dlužníka, zodpověděl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 677/2011 [jde o rozsudek ze dne 27. února 2014, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 60/2014“)], který je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu] tak, že převod peněžních prostředků z účtu dlužníka je právním úkonem (nikoli jen faktickou činností) ve smyslu ustanovení § 34 obč. zák., je-li v něm obsažen projev vůle, dlužníka plnit dluh (peněžitý závazek) svému věřiteli, neboť jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek); „§ 259 odst. 1 obč. zák.“ (správně § 559 odst. 1 obč. zák.) a § 324 odst. 1 obch. zák.
[2] Při jednání u insolvenčního soudu, jež se konalo 26. září 2013, učinili zástupci účastníků nesporným, že dlužník postupně vrátil žalovanému jím poskytnuté finanční prostředky v celkové výši 1.550.000 Kč (jak uvedeno v žalobě), a žalovaný jako jediný společník a jednatel dlužníka poskytoval dlužníku půjčky, jejichž celková výše činila k 31. prosinci 2009 částku 10.480.000 Kč. Sporným zůstalo, zda v době vracení půjček byl dlužník v úpadku, a zda splacením půjček zvýhodnil

žalovaného. Argumentaci žalovaného, jenž v odvolání začal tento důvod plnění (vrácení půjček) zpochybňovat, má odvolací soud za účelovou.
[3] Žalovaný (jako osoba blízká dlužníku) nevyvrátil domněnku úpadku dlužníka v době plnění ve smyslu § 241 odst. 2 insolvenčního zákona. Sporné plnění v celkové výši 1.550.000 Kč, jehož právním důvodem bylo vracení půjček, je (tedy) zvýhodňujícím právním úkonem dlužníka ve smyslu § 241 odst. 1 insolvenčního zákona.
[4] Tím, že dlužník žalovanému zaplatil (vrátil z půjček) celkem 1.550.000 Kč, o tuto částku zmenšil majetek, z něhož mají být uspokojeni všichni jeho věřitelé způsobem a v rozsahu stanoveném insolvenčním zákonem; dlužníkovi (správně žalovanému coby věřiteli dlužníka) se tak dostalo nepochybně více na úkor ostatních věřitelů (kterým dlužník v rozhodné době nezaplatil ničeho, ačkoliv i oni měli vůči němu splatné a nezanedbatelné pohledávky).
[5] K námitce žalovaného, že sporná plnění nepředstavovala 100 % uspokojení jeho pohledávek za dlužníkem (vzhledem k celkové výši předtím poskytnutých půjček) odvolací soud poukazuje na to, že žalovaný nepřihlásil do insolvenčního řízení žádnou pohledávku (tedy ani žádnou pohledávku z tvrzených půjček).
[6] K žalovaným namítané vadě řízení před insolvenčním soudem poukazuje odvolací soud na to, že v podání, jímž se vyjádřil k žalobě, žalovaný neoznačil žádné důkazy a nenabídl je insolvenčnímu soudu ani při jednání, jež se konalo 26. září 2013. Při tomto jednání zástupce žalovaného (advokát) odkázal na písemné vyjádření k žalobě, navrhl provést důkaz výslechem žalovaného a jeho manželky k prokázání toho, že žalovaný poskytl dlužníku půjčky, které dlužník tímto vracel, a požádal o prodloužení lhůty k plnění pro žalovaného na 6 měsíců.
[7] Poté co insolvenční soud poučil zástupce žalovaného podle § 118a odst. 1 a 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), a vyzval jej, aby doplnil skutečnosti a důkazy týkající se právního důvodu poskytování půjček, učinili zástupci sporných stran do protokolu nesporným, že plnění uvedená v žalobě byla vracením půjček, které žalovaný poskytl dlužníku. Teprve po skončení dokazování a po poučení podle § 119a odst. 1 o. s. ř. požádal zástupce žalovaného o poskytnutí lhůty, jelikož žalovaný je v zahraničí, s tím, že by v této lhůtě doplnil některé skutečnosti a navrhl důkazy.
[8] S ohledem na popsaný průběh jednání nelze okolnost, že insolvenční soud takový návrh zamítl, považovat za odepření práva na spravedlivý proces žalovanému, jestliže žalovaný ani ve stádiu odvolacího řízení neuvedl žádné skutečnosti ani důkazy, které by byly s to zvrátit závěry insolvenčního soudu mající oporu v provedených důkazech, které jsou dostatečným a spolehlivým skutkovým podkladem pro rozhodnutí soudu v této věci.

Proti prvnímu výroku rozsudku odvolacího soudu (podle obsahu dovolání v rozsahu výroků o věci samé) podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, jakož i právní otázky, která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně a dovolacím soudem vyřešená právní otázka má být posouzena jinak. Konkrétně má jít o tyto otázky:

I. Lze právně posoudit možné uspokojení pohledávek v insolvenčním řízení, jestliže není dosud rozhodnuto o běžících incidenčních sporech, jejichž výsledek zjevně ovlivní rozsah majetkové podstaty a tím i rozsah uspokojení věřitelů?
II. Jde o zvýhodnění věřitele, jestliže dlužník vrátí věřiteli část půjček a věřitel díky těmto vráceným půjčkám opětovně zapůjčí dlužníku finanční prostředky (a to dokonce vyšší částkou, než která byla vrácena)?
III. Je v souladu s právem na spravedlivý proces neposkytnout na prvním jednání ve věci lhůtu k doplnění tvrzení a skutečností právnímu zástupci účastníka, který prokazatelně dlouhodobě z pracovních důvodů pobývá v zahraničí a nemůže se tak osobně jednání účastnit, a to poté, co dosavadní návrhy účastníka byly zamítnuty?

Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

K položeným otázkám argumentuje dovolatel takto:

Ad I. (K běžícím sporům o rozsah majetkové podstaty dlužníka).

Potud dovolatel oběma soudům vytýká, že nesprávně uzavřely, že došlo k jeho zvýhodnění, neboť tento názor přijaly, aniž měly postaveno najisto, jaká bude celková hodnota majetkové podstaty dlužníka (jaká bude celková výše uspokojovaným pohledávek vůči dlužníku), a to s ohledem na probíhající incidenční spory. Soudy tak nemohly porovnat procentuální míru uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení s tvrzeným uspokojením žalovaného mimo insolvenční řízení.

Soudy dále nesprávně posoudily (uvádí dovolatel) míru uspokojení dovolatelových půjček, když neměly dostatečně postaveno najisto, zda pohledávky dovolatele byly (dlužníkem) uspokojeny zcela nebo jen zčásti.

Ad II. (K opakovaným půjčkám dlužníku).

Soudy nezohlednily, že dovolatel veškeré prostředky, které od dlužníka obdržel, poskytl dlužníku zpět a to dokonce vyšší měrou.

Dovolatel soudům potud vytýká nesprávnost závěru, že jde o zvýhodnění věřitele, jestliže dlužník vrátí část půjček věřiteli (v tomto případě 1.550.000 Kč) a věřitel dlužníku opět zapůjčí finanční prostředky, a to dokonce vyšší částkou (v této věci 1.874.000 Kč), než která mu byla původně vrácena. K tomu dodává, že půjčením částky o 324.000 Kč vyšší naopak zvýšil možnost uspokojení ostatních věřitelů dlužníka.

Soudy rovněž nevzaly v potaz (pokračuje dovolatel), že kdyby dovolatel neobdržel zpět část půjčky poskytnuté dlužníku (částku 1.550.000 Kč), stěží by tuto částku (dokonce ve větším rozsahu) mohl dlužníku opět půjčit (neměl by z čeho).

Ad III. (K neposkytnutí lhůty k doplnění tvrzení).

U této otázky dovolatel úvodem poukazuje (pro účely posouzení její přípustnosti) na závěry obsažené v usnesení Ústavního soudu ze dne 28. března 2013, sp. zn. III. ÚS 772/13 [(uveřejněném pod číslem 5/2013 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu); usnesení je - stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže - dostupné i na webových stránkách Ústavního soudu] o tom, že jakákoliv námitka, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, je uplatnitelná i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., s tím, že výjimku představují pouze ty námitky, k jejichž uplatnění zákon stanoví jiný právní prostředek ochrany práva.

Postup, jímž insolvenční soud neposkytl právnímu zástupci dovolatele při prvním jednání ve věci lhůtu k doplnění tvrzení (ač dovolatel prokazatelně dlouhodobě z pracovních důvodů pobývá v zahraničí a nemůže se tak osobně jednání účastnit, a to poté, co dosavadní návrhy účastníka byly zamítnuty), je podle dovolatele jednoznačně v rozporu s právem na spravedlivý proces. Dovolateli tak totiž bylo znemožněno řádným způsobem se ve věci vyjádřit, doplnit svá tvrzení a označit příslušné důkazy. Odvolací soud tuto vadu řízení též nezhojil (ani zhojit nemohl), protože i kdyby poskytl dodatečnou možnost vyjádřit se a doplnit důkazy v rámci odvolacího řízení, pak by za takové situace

bylo žalovanému v podstatě upřeno „právo na dvouinstanční řízení“, neboť by taková tvrzení, skutečnosti a důkazy nemohly být již podrobeny dalšímu nárokovému přezkumu, když by byly předneseny a uplatněny až v odvolacím řízení.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. ledna 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci.

Dovolání může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř. a neplatí pro ně žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř.

K otázkám ad I. a II.

Potud je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., jelikož v posouzení předestřených otázek jde o věc dovolacím soudem v insolvenčních souvislostech beze zbytku nezodpovězenou.

K otázce ad III.

Pro tuto otázku Nejvyšší soud nemá důvod dovolání připustit.

K odkazu dovolatele na závěry obsažené v usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 772/13, Nejvyšší soud uvádí, že „nálezová“ judikatura Ústavního soudu je ustálena v závěru, že usnesení Ústavního soudu nejsou závazná erga omnes a účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana základních práv či svobod, což se promítá i do povahy a obsahu odmítacích usnesení, které plní mj. funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu, a rozhodně nemůže poskytovat alibi pro orgány veřejné moci, které však kvazimeritorní (a často i nemeritorní) rozhodnutí soudů chránících základní práva, takto užívají - jako potvrzení svých právních názorů. (srov. nález Ústavního soudu ze dne 13. září 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06, uveřejněný pod číslem 142/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Srov. dále např. též nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 uveřejněný pod číslem 190/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, podle něhož usnesení nejsou považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná.

Z obsahového hlediska dovolatel výhradou, že insolvenční soud mu upřel právo na spravedlivý proces, jestliže jeho zástupci s procesní plnou mocí neposkytl lhůtu k doplnění tvrzení (a odvolací soud nezjednal nápravu zrušením rozsudku insolvenčního soudu), uplatňuje tzv. zmatečnostní vadu řízení ve smyslu § 229 odst. 3 o. s. ř. Taková vada ale není způsobilým dovolacím důvodem (k jejímu prověření slouží žaloba pro zmatečnost) a pro její posouzení proto nelze připustit dovolání. K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 523/2002, uveřejněné pod číslem 32/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jehož závěry se prosazují i v režimu občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2013 (respektive v aktuálním znění), jak dokládá např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2014, sen. zn. 29 NSČR 113/2014, uveřejněné pod číslem 40/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Ostatně, žaloba pro zmatečnost je právě oním „jiným právním prostředkem ochrany práva“, pro nějž výjimku ze své argumentace připouští přímo usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 772/13.

Nejvyšší soud se dále - v hranicích právních otázek, pro jejichž řešení je dovolání přípustné - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj v dalších úvahách vychází.

Pro další výklad je rozhodné následující ustanovení insolvenčního zákona

§ 241
Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.
(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.
(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník
a/ splnil dluh dříve, než se stal splatným,
b/ dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,
c/ prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,
d/ poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.
(4) Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.
(5) Zvýhodňujícím právním úkonem není
a/ zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,
b/ právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,
c/ právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

V této podobě platilo citované ustanovení již 11. června 2010 (kdy dlužník uskutečnil první ze sporných plateb) a později nedoznalo změn.

K otázce ad I. (K běžícím sporům o rozsah majetkové podstaty dlužníka) činí Nejvyšší soud následující závěry:

[1] V rozsudku ze dne 27. června 2012, sp. zn. 21 Cdo 2975/2011, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2013, pod číslem 25, Nejvyšší soud (při výkladu § 42a obč. zák. ve znění účinném do 31. prosince 2013) uvedl, že jak vyplývá z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. (v rozhodném znění), je jednou z podmínek odporovatelnosti právního úkonu úmysl dlužníka zkrátit uspokojení pohledávky věřitele. Úmysl zkrátit věřitele v sobě zahrnuje i vědomost dlužníka o tom, že nemá již další dostatečný majetek k uspokojení věřitelových pohledávek (případně i pohledávek jiných věřitelů). Jestliže se podmínky odporovatelnosti posuzují ke dni vzniku právního úkonu,

znamená to, že ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitele. Rozhodným okamžikem pro zjištění dalšího dlužníkova majetku je tedy účinnost odporovaného právního úkonu.
[2] Skutková podstata neúčinných zvýhodňujících právních úkonů dlužníka dle ustanovení § 241 insolvenčního zákona je nicméně koncipována jinak než skutková podstata odporovatelnosti dle ustanovení § 42a obč. zák., když k naplnění skutkové podstaty ustanovení § 241 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkův úmysl zvýhodnit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku). Srov. k tomu obdobně [pro poměr ustanovení § 42a obč. zák. k ustanovení § 240 insolvenčního zákona (jež upravuje neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění)] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2015, sen. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2016, pod číslem 101.
[3] Tato odlišnost obou úprav však nic nemění na obecné (i pro poměry insolvenční neúčinnosti právních úkonů dlužníka uplatnitelné) platnosti závěru, že podmínky odporovatelnosti se posuzují ke dni vzniku právního úkonu [v poměrech § 241 insolvenčního zákona se takto zkoumá, zda v době vzniku zvýhodňujícího právního úkonu byl dlužník v úpadku, nebo zda takový právní úkon k jeho úpadku vedl (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona)]. Jestliže se (i) podmínky odporovatelnosti ve smyslu § 241 insolvenčního zákona posuzují ke dni vzniku právního úkonu, znamená to, že ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů (v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje). Srov. k tomu obdobně (pro výklad ustanovení § 240 insolvenčního zákona) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod číslem 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
[4] Závěr odvolacího soudu, že dovolatel nevyvrátil domněnku platební neschopnosti dlužníka uvedenou v § 241 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, nebyl dovoláním zpochybněn. Dovolání se (v rozsahu otázky ad II.) nesoustřeďuje ke zkoumání podmínek odporovatelnosti v době, kdy dlužník platil (vracel) půjčky (včetně podmínky úpadku dlužníka, jejíž splnění dovodil odvolací soud za použití zákonné domněnky), nýbrž argumentuje na podporu názoru, že pro posouzení, zda šlo o zvýhodňující právní úkon (úkony) dlužníka bude podstatný výsledek dalších incidenčních sporů (o dalších odpůrčích žalobách žalobce). Tak tomu ale není. Skutečnost, že se později změní (k lepšímu) majetková situace dlužníka, který učinil odporovaný právní úkon, totiž nemá žádný vliv na závěr, že podmínky odporovatelnosti ve smyslu § 241 insolvenčního zákona byly splněny ke dni vzniku právního úkonu (v daném případě ve dnech, kdy dlužník vracel půjčky dovolateli).

K otázce ad II. (K opakovaným půjčkám dlužníku) činí Nejvyšší soud tyto závěry:

[1] Jak přiléhavě poznamenal již odvolací soud, k odpůrčí žalobě podle § 235 a násl. insolvenčního zákona se Nejvyšší soud vyjádřil v R 60/2014 tak, že projev vůle, jímž dlužník plní dluh (peněžitý závazek) svému věřiteli, je právním úkonem ve smyslu ustanovení § 34 obč. zák. (ve znění účinném do 31. prosince 2013), jelikož jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek) a lze mu tedy odporovat.
[2] Závěry učiněné v R 60/2014 jsou v této věci plně uplatnitelné. Nelze pochybovat o tom, že neúčinným právním úkonem může být také plnění na již splatný dluh. Prospěch, který se věřiteli dostane v důsledku takového zvýhodňujícího právního úkonu dlužníka, totiž nespočívá v tom, že věřitel dostane od dlužníka více, než by mu náleželo (nebýt úpadkové situace dlužníka), ale že je poskytnutým plněním zvýhodněn proti jiným věřitelům (kteří by měli v konkursu pro účely poměrného uspokojení z nedostatečného majetku dlužníka stejné postavení jako věřitel, jehož pohledávku se dlužník rozhodl takto uspokojit) [srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sen. zn. 29 ICdo 5/2016].
[3] Právě selektivnímu uspokojování jednoho věřitele v neprospěch ostatních věřitelů má institut neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů zabránit. Zásada par conditio creditorum (pari passu)

neboli poměrného uspokojování nároků věřitelů (nezajištěných věřitelů), je jednou z hlavních zásad insolvenčního řízení, jež je modifikována zvláštními nároky některých věřitelů.
[4] Dovolatel pomíjí, že podstatou neúčinnosti právních úkonů podle insolvenčního zákona je především zajištění ochrany věřitelů před právními úkony dlužníka, které v konečném důsledku krátí věřitele. Je rozhodující, zda dlužník dluh uhradil způsobem (v rozsahu), v jehož důsledku se věřiteli dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (dle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona), čímž věřitele zvýhodnil oproti jiným věřitelům. Dále je podstatné, zda je splněna podmínka stanovená v § 241 odst. 2 insolvenčního zákona (že jde o úkon učiněný v době, kdy byl dlužník v úpadku, nebo o úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku). Srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sp. zn. 29 Cdo 3815/2014.
[5] V daném kontextu naopak není významné, že (zda) šlo o půjčky poskytované za účelem udržení chodu podniku dlužníka, po jejichž vrácení (nebo částečném vrácení) dlužníkem následovaly půjčky další (případně již nesplacené). Podstatné naopak je, že v době, kdy půjčky tomuto věřiteli vracel (nebo částečně vracel), byl dlužník ve stavu úpadku, jenž mu nedovoloval upřednostnit takového věřitele na úkor věřitelů jiných (srov. mutatis mutandis např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. června 2009, sp. zn. 28 Cdo 3514/2008).

Ad III. (K neposkytnutí lhůty k doplnění tvrzení).

U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám řízení ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř.; Nejvyšší soud se proto dále zabýval tím, zda je (podle obsahu spisu) dána zmatečnostní vada řízení tvrzená dovolatelem (v souvislosti s otázkou ad III.), přičemž dovodil, že tomu tak není, k čemu dále uvádí toto:
[1] Neobstojí argumentace, podle které (tvrzená) vada řízení nemohla být zhojena před odvolacím soudem, neboť by tím došlo k porušení zásady dvouinstančnosti řízení. Již v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněném pod číslem 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud s poukazem na závěry obsažené již v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2010, sp. zn. 23 Cdo 2433/2009, uvedl, že zásada dvouinstančnosti, jež ostatně není v českém právním řádu zásadou obecně platnou (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 6. listopadu 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03, uveřejněný pod číslem 128/2003 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), se v občanském soudním řízení v apelačním systému upraveném občanským soudním řádem prosazuje jen omezeně, potud, že odvolací soud je oprávněn zrušit odvoláním napadené rozhodnutí soudu prvního stupně jen z důvodů taxativně vypočtených v § 219a o. s. ř. To pak připouští zrušení rozsudku nebo usnesení ve věci samé ze „skutkových důvodů“ jen tehdy, jestliže ke zjištění skutkového stavu věci je třeba provést další účastníky navržené důkazy, které nemohou být provedeny v odvolacím řízení (§ 213 odst. 3 a 4 o. s. ř.); ustanovení § 213 odst. 5 o. s. ř. tím nesmí být dotčeno. Dovolatel však ani v dovolacím řízení žádná další tvrzení (nebo důkazy) jejichž předložení mu měl svým postupem znemožnit insolvenční soud, odvolacímu soudu nenabídl.

Přiléhavý popis průběhu jednání před insolvenčním soudem v napadeném rozhodnutí lze doplnit (podle obsahu spisu) v tom směru, že v předvolání k jednání (jež se konalo 26. září 2013) doručeném zástupci žalovaného 11. července 2013 (srov. č. l. 23) se žalovanému dostalo v dostatečném předstihu poučení o povinnosti tvrzení a o důkazní povinnosti v souvislosti se zákonnou koncentrací řízení, takže insolvenční soud neměl povinnost jednání odročit jen proto, aby žalovanému poskytl ke splnění této povinnosti další lhůtu. To platí bez zřetele k tomu, zda se žalovaný nacházel pracovně v zahraničí.

Vady řízení se nepodávají ani z obsahu spisu. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování